

27.53x31.17	1/2	16	עמוד	הארץ - the marker	19/01/2014	40689438-2
המרכז האקדמי למשפט ועסקי - 26330						

"הדבר היחיד שמייחד אותנו הוא העברית, למה לשנות?"

100 שנה אחרי "מלחמת השפות" בטכניון, שהביאה להחלטה כי שפת הלימוד תהיה עברית, צריכים במועצה להשכלה גבוהה להכריע אם לאפשר לימודי תואר ראשון במשפטים באנגלית • המתנגדים מדברים על שיטת המשפט וציונות ואילו התומכים טוענים כי זאת הזדמנות לקפיצת מדרגה

אפרת נוימן ויסמין גואטה

« באוקטובר 1913 סעי' רה הארץ. זה קרה אחרי ש"עזרה", החברה הגרמנית-יהודית, החלה בהקמתו בחיפה של בית הספר הגבוה הראשון בארץ ישראל – הטכניון. הגוף המנהל החליט כי שפת ההוראה במקצועות טבע וטכניון קה תהיה גרמנית.

מרגע זה החלה להתגלגל במהירות מחאה רחבה, שקיבלה את הכינוי "מלחמת השפות". מורים הצהירו שלא ילמדו במוסד ששפת ההוראה בו היא גרמנית, תלמידים נטשו במחאה את ספסל הלימודים, מאמרים רבים התפרסמו בעניין והכיוון היה ברור: יש ללמד וללמוד רק בשפה העברית – וכך היה.

כ-100 שנה לאחר מכן, שוב מתעוררת מלחמת שפות חדשה – הפעם על לימודי משפטים באנגלית. כמוכן שלא מדובר בוויכוח סוער באותה המידה, אבל הדיון הוא ענייני ונוגע לאותה שאלה – אם אפשר וראוי ללמד תואר ראשון באנגלית בתחום שנוגע לשיטת המשפט שהיא ייחודית למדינה, בניגוד למקצועות כמו מדעים, שהם אוניברסליים.

ההכרעה בעניין זה צפויה בקרוב. במאי 2013 מינתה המועצה להשכלה גבוהה (מ"ג) ועדה שתדון בשאלה אם לתת אישור עקרוני ללימודים אלה. חברי הוועדה הם פרופ' אמנון רובינשטיין מהמרכז הבינתחומי, שהוא גם יו"ר הוועדה, פרופ' אריאל בנדור מאוניברסיטת בראון, פרופ' רות פלאטו-שני ער ממכללת נתניה, פרופ' קנת מן מאוניברסיטת תל אביב ופרופ' חיים זנברג, מרצה במכללה למינהל בכובעו כחבר במל"ג. ככל הידוע, רובינשטיין ומן תומכים בהחלטה. מן הצד האחר, פלאטו-שני וזנברג מתנגדים.

משפטנים רבים בפקולטות באוניברסיטאות תומכים ביוזמה. פרופ' יובל שני, דקאן הפקולטה למשפטים של האוניברסיטה העברית, ופרופ' אייל בנבנישתי, מנהל התוכנית ללימודי תואר שני במשפטים באנגלית בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב, שלחו לוועדה מכתב תמיכה. גם מאוניברסיטת חיפה הביעו תמיכה, וכן פרופ' אהרון ברק, לשעבר נשיא בית המשפט העליון, תומך ביוזמה. באוניברסיטת בראון טרם החליטו בנושא, ומסרו כי הסוגיה מורכבת ויש פנים לכאן ולכאן, וליאוניברסיטה תצטרך לשבת על

המדוכה כשהנהלת האוניברסיטה תדון עם הנהלת הפקולטה כדי לגייש את עמדתה בסוגיה. לא מדובר בהחלטה שתעורר רד מהפכה בלימודי המשפטים בישראל, שכן רק שתי מכללות מעוניינות בתוכנית לימודים כזו – המרכז למשפט ועסקים ברמת גן והמרכז הבינתחומי בהרצליה – ולא צפויה נהירה רבה של סטודנטים לתוכנית מסוג זה. ואולם הדיון כבר חרג מגבולות המשפט עת הפרקטיקה, ועבר לדיון עקרוני ואידיאולוגי בשאלה.

פגיעה בשפה העברית

מי שמוביל את המאבק נגד לימודי תואר ראשון במשפטים באנגלית הוא דקאן בית הספר למשפטים במכללה האקדמית נתניה, פרופ' סיני דויטש. מתנגדים נוספים הם מכללת צפת, שערי משפט בהוד השרון ולשכת עורכי הדין.

הטענה העיקרית של דויטש היא כי משפטים, בשונה מדיסציפלינות מדעיות אחרות, הוא תחום שיש בו חשיבות מכרעת למשפט הישראלי, כששיתות המשפט הזרות משמשות בעיקר למטרות השוואה ומחקר. "יש כאן יותר עניין ציבורי מאשר כמה מחלקות שיקומו וילמדו בהן באנגלית. אין שום סיבה בעולם שיי למדו באנגלית תחום שהוא ישראלי מובהק", אומר דויטש.

"יש כאן גם פגיעה בשפה העברית, שמחזירה אותנו למלחמת השפות של 1913, שהסתיימה בכך

שהציבור העברי הבין שבארץ יש ראל צריך לדבר עברית. אין שום שיטת משפט זהה לזו הישראלית, שפותחה בשפה העברית. יש אלפי ספרי משפט בעברית, עשרות אלפי מאמרים, ויותר ממיליון פסקי דין. יש את המשפט העברי והמקורות. אני לא אומר שזה לא ראוי שכמה קורסים יילמדו באנגלית, וגם אני עשיתי את הדוקטורט בארה"ב. אבל תואר שלם זה כבר סיפור אחר. מי יפקח שהלימודים הם ברמה נאותה? בישראל יש אוכלוסייה מפור לגת ובעייתית, אבל יש הסכך מה על כך ששפת הדיבור היא עברית, אז גם את הדבר היחיד הזה, שהוא גורם מייחד, אמור רים לבטל? האם יעלה על הדעת שבארה"ב יפתחו פקולטה למי שפטים שתלמד בצרפתית? אולי במקום לחוקק חוקים בישראל, נתרגם חקיקה של מדינות אחרות? אפשר לעשות את זה בהרבה תחומים – ושלום על ישראל".

דויטש מוסיף כי אף שהוא מכבד את רובינשטיין, זה נראה לו תמוה שהוא עומד בראש הוועדה, בזמן שבמוסד שבו הוא מלמד החליטו לפתוח מסלול כזה.

הוא לא מסתפק במכתב ששלח בעניין האישור הנדון לשר החינוך, שי פידון, והוא מתכנן גם להיפגש בסוף החודש עם ח"כ שמעון אוהיון (ישראל ביתנו), עם ההיסטוריון ואיש החינוך ד"ר צבי צמרת, ועם ד"ר נטלי אקון, שעור מרת בראש המרכז העולמי לקידום העברית. "נדון בשאלה איך להביא

את העניין החשוב הזה לידיעת הממונים – זוהי שאלה ציבורית. תפקידו של שר החינוך לייצג לא רק את ההשכלה, אלא גם את הציבור", הוא אומר. דויטש הולך צעד נוסף בטיעונו. הוא סבור כי לימודי תואר ראשון במשפטים באנגלית יובילו לכך שסטודנטים ישראלים יעדיפו ללמוד לתואר כזה כדי שהשליטה במונחים הרלוונטיים תקל עליהם לעבור את בחינות הלשכה בארה"ב, במטרה לעזוב את ישראל.

"במרכז למשפט ועסקים ברמת גן יש כבר קורסים שמלמדים בהם איך לעבור את בחינות ההתמחות בארה"ב. עד כה לא הגבתי על זה, אבל מה בעצם המשמעות? עוזרים לסטודנטים ישראלים לעזוב את ישראל, כשמעטים מאוד חוזרים. השכר בארה"ב במשרדים ובאקדמיה הוא פי ארבעה לעומת השכר בישראל. זה נכון שמותר לאדם לא לגור בישראל, אבל זה לא ראוי שמבחינה מוסדית יעזרו לו לבצע זאת", אומר דויטש.

"פחד להתמודד עם עולם משתנה"

המרכז למשפט ועסקים היה הראשון שביקש אישור לתוכנית ללימודי תואר ראשון במשפטים באנגלית. בניגוד לדויטש, ששם דגש על הפוטנציאל לעזיבה של ישראלים לחו"ל, דקאן הפקולטה למשפטים שם, פרופ' משה כהן אליה, מדבר על כך שהתוכנית תעודד עלייה לישראל. "היא בעי-

צילום: אייל טואג

צילום: אייל טואג

צילום: עופר קנין

סיני דויטש: "יש כאן יותר עניין ציבורי מאשר כמה מחלקות שיקומו וילמדו בהן באנגלית. אין שום סיבה בעולם שילמדו באנגלית תחום שהוא ישראלי מובהק"

שרון רבין מרגליות: "כבר כיום יש תוכניות באנגלית לתואר שני במשפטים. אם מדובר בנימוקים אידיאולוגיים, הם צריכים להיות תקפים לגבי כל תוכניות הלימוד"

משה כהן-אליה: "התוכנית תעלה את הרמה של המקצוע ותחשוף אותו לקהלים גדולים. ההתנגדות היא פרובינציאלית, וזה מצער שהמשפט הישראלי יהיה קבור ולא מתפתח"

17.54x32.06	2/2	עמוד 17	הארץ - the marker	19/01/2014	40689462-9
המרכז האקדמי למשפט ועסקי - 26330					

אובג'קטן!
 האם המועצה להשכלה
 גבוהה צריכה לאשר
 לימודי משפטים
 באנגלית?
 המומחים חלוקים
 אפרת נוימן, יסמין גואטה
 ועידו באום עמ' 16

סטודנטים למשפטים. תוכנית באנגלית תזרים לכאן סטודנטים זרים צילום: ניר כפרי

לא יודע במה הוא ירצה לעסוק, ול- כן ההחלטה ללמוד באנגלית תהיה מחיר גבוה מדי עבורו וברירת המי

חול תהיה עברית. "אם מוסד אחד או שניים יפתחו תוכנית כזו, זה יספק את הביקוש. מצד שני, פרויקט התרגום יוכל להנגיש את המשפט הישראלי לשיטות משפט אחרות. ידברו באי נגלית על המשפט הישראלי – וזה יכול להיות רק יתרון".

ראש לשכת עורכי הדין, דר' רון ברזילי, מציין כי הגיע למי סקנה שזה לא יהיה נכון לאפשר את הקמתו של מסלול ללימודי משפטים בשפה האנגלית לתואר הראשון. "היכולת לתפקד כעורך דין בישראל כרוכה בקשר בל יינתק במידת השליטה בשפה העברית על בורייה, וללא עמידה איתנה של לשכת עורכי הדין על שליטתם המעמיקה של הבאים בשעריה בשפה העברית, הלשכה לא תוכל להבטיח כי עורכי הדין יוכלו להעניק את השירות המיטי בי ללקוחות", אומר ברזילי.

מהבחינת חומי נמסר: "ההסכך מה של הוועדה היתה לדון בנושא העקרוני בלבד ולא בבקשות הפרדטניות של מוסד זה או אחר. המלצור תיה יועברו למליאת המל"ג, אשר תקבע את המתווה הסופי לאישור. מטענותיו של פרופ' דויטש עור לה כי אם פרופ' רובינשטיין הוא חבר סגל בבינתחומי, הוא מנוע מלהשתתף בדיונים עקרוניים הר- לוונטיים להשכלה הגבוהה בישי ראל. מסקנה זאת איננה מתקבלת על הדעת, לאור מעמדו האקדמי והציבורי של רובינשטיין. על פי היגיון זה גם עולה שמכיוון שלכל המוסדות בישראל יש עניין מעי שי בשאלה העקרונית האם יפתחו תוכניות באנגלית, הרי כל חברי הסגל ממוסדות אלה אינם יכולים לשמש חברי הוועדה".

תוכנית לא יהיו יותר מ-25% בעלי תעודת בגרות ישראלית". רביץ-מרגליות מוסיפה כי בעקד בות פרויקט התרגום של החומרים, חוקרים זרים יתחילו לחקור חומרים ישראלים ומרצים חיצוניים יחשפו לשיטת המשפט הישראלית. זה גם יאפשר חילופי סטודנטים בצורה יותר משמעותית.

לדבריה, "הוועדה הוקמה כדי לבדוק אם אפשר מבחינה אקדמית ללמד משפטים בישראל באנגלית בזמן שהתוכנית מבוססת על הדין הישראלי, אבל כשהופעתי בפניה, התחוויר לי שהם הרחיבו את היריעה, ומה שמעניין אותם זה גם ההיבטים האידאולוגיים של הוראת משפטים בשפה האנגלית. אני לא בטוחה שזה במסגרת המנדט, וגם איני מבינה מדוע שאלה זאת מתעוררת דווקא לגבי לימודי המשפטים. הרי כבר כיום יש תוכניות באנגלית לתואר שני במשפטים, כמו מגוון תוכניות לתואר ראשון בתחומים שונים הנלמדות באנגלית. אם מדובר בנימוקים אידאולוגיים של פגיעה במעמד השפה העברית, הם צריכים להיות תקפים לגבי כל תוכניות הלימוד באנגלית לתארים ראשונים ושניים".

סטודנטים מעדיפים ללמוד בעברית

פרופ' יורם רבין, דיקן בית ספר למשפטים במסלול האקדמי המכללה למינהל, שהופיע בפני הוועדה והביע תמיכה בהחלטה, לא חושב שתהיה התעניינות מצד סטודנטים ישראלים ללמוד לתואר ראשון למשפטים באנגלית. "אני מכיר את התלמידים, יש קורס חר- בה אחד בתואר באנגלית, וגם ממנו הם מפתחים ורוצים שהבחינה תהיה בעברית. לפחות בשלב הסטודנטיאלי הם יברחו מזה. מי שמתקבל ללימודי משפטים בדרך כלל עדיין

המשפט הישראלי וגם תנגיש את המשפט הישראלי לעולם, וכך הוא ישיע יותר. נוכל להיות חלק משיח גלובלי על סוגיות שמעסיקות הרבה מדינות. זה יחזק את המשפט הישראלי, לא רק ישראלים יחקרו אותו, אלא גם אנשים בעולם יתרמו מהידע שלהם ויטייחו לפסקי הדין הישראליים. יש פה פחד להת- מודר עם עולם משתנה, במקום שנתפתח וניהפך לחלק מהשיח הגלובלי. העמדה המתנגדת היא פרובינציאלית, וזה מצער שהי משפט הישראלי יהיה קבור ולא מתפתח", הוא אומר.

פרופ' שרון רבין-מרגליות, דקאנית בית ספר רדזינר למשי פטים בבינתחומי, שכבר מציע תוכניות שונות באנגלית מציינת כי יש ביקוש גם ללימודי תואר ראשון במשפטים באנגלית. "את מקצועות היסוד ילמדו על סמך הדין הישראלי, זה גם מה שרי לוונטי לסטודנטים מחו"ל, כי רובם רוצים להישאר בישראל. התקציב שיידרש לתרגום פסקי הדין הרלי וונטיים לאנגלית הוא גבוה מאוד, אבל התפישה שלנו היא שיש חשי- בות רבה לכך. האם גם סטודנטים ישראלים ירצו ללמוד באנגלית, כי זה יוקרתי יותר? אני לא יכולה לשלול את הטענה הזו, אבל אני גם לא רואה בזה פסול.

"אני מוכנה להתחייב להג- ביל את מספר התלמידים שיל- מדו בתוכניות הבינלאומיות, וגם להגביל את מספר הסטודנטים הישראליים. אי אפשר לעצור את זה לאורך זמן, כי ההסתגרות הזו לא טובה למשפט הישראלי. הטע- נה כי יש כאן פגיעה אידאולוגית בציונות היא לא רצינית. אני לא רואה איך הבאת סטודנטים מחו"ל ללמוד בישראל פוגעת במפעל הציוני. אני מוכנה להתחייב שבי

קר תפנה ליהודים בעולם שיוכלו ללמוד בישראל בשפה שהם שול- טים בה, תוך מתן אפשרות לגשת לבחינות לשכת עורכי הדין בישי ראל, כמו גם בניו יורק", הוא אומר. לרבני כהן-אליה, "אין גם כל בסיס לחשש שתהיה נהירה המונית של סטודנטים ישראלים לתוכנית לימודים לתואר ראי שון במשפטים באנגלית. מטבע הרברים, הסטודנטים הישראלים יעדיפו לקרוא את פסקי הדין בשפת המקור שהם שולטים בה. אני בהחלט יכול לראות מצב שבו סטודנטים ישראלים לוקחים חלק מהקורסים באנגלית, למשל משפט בינלאומי פרטי, אבל למה שסטודנטי ישראלי ירצה ללמוד סדר דין אזרחי באנגלית?".

איך זה יעבוד? כהן-אליה מסביר שחומרי הלימוד יתורגמו מעברית לאנגלית. בשיתוף עם המרכז הבינתחומי. "המצויאות מלמדת שבמדינות שבהן הפסי קה והחקיקה מתורגמת לאנגלית, גדל העניין העולמי במשפט של אותה מדינה, ולכן הרבר מעודד את פיתוח המחקר בה. למשל, תרגום המשפט העברי לאנגלית, תרם למחקר של המשפט העברי בעולם הן באנגלית והן בעברית. ולכן הטענה כאילו התוכנית תפי גע במחקר על המשפט הישראלי אינה נכונה. תוכנית כזו תעלה את הרמה של המקצוע, תחי שוף אותו לקהלים גדולים ברי מה גבוהה ולא תוריד את הרמה. אנחנו רוצים לשאוף גבוה, ואנו רואים בזה הזדמנות לשפר את המחקר וההוראה במשפט הישי ראלי. יש כאן הזדמנות לעשות קפיצת מדרגה בחינוך המשפטי". כהן-אליה מתאר את הגישה של דויטש לנושא כחדרה לא רציונלית. "התוכנית הזו תזרים לכאן סטודנטים זרים שיכירו את

דין מוסר
הנושאים הבווערים
שמעסיקים את
חוקרי הביוראטיקה

08
מדע

האם הייתם לוקחים גלולה כדי להפוך את העולם למקום טוב יותר?

התרופה שמפחיתה את רמות הגזענות, המוסר הכפול של המדינה לגבי תיירות מרפא והקמפיינים הלא אפקטיביים של ארגוני זכויות אדם - בכנס של המרכז האקדמי למשפט ועסקים ברמת גן על הקשר שבין המוח לזכויות אדם, עלו הנושאים הבווערים שמעסיקים את חוקרי הביוראטיקה / גלי וינרב

גלולת מוסר: ההורמון שמגביר אמפתיה

אם תסתכלו סביבכם, בטוח שתוכלו להצביע על כמה אנשים שלא הייתם מתנגדים שייטלו גלולה שתהפוך אותם למוסריים יותר, ובכך תנטרל את יכולתם להזיק לכם. אבל האם הייתם מוכנים ליטול גלולה כזאת בעצמכם? עד כמה הייתם מוכנים לוותר על חופש הבחירה שלכם?

לפני שנצלול לדיון האתי, עלינו לשאול: עד כמה הדיון הזה הוא מדעי ועד כמה מדע בדיוני? ובכן, גלולה או צורת תרופה אחרת המשנה את ההתנהגות המוסרית נראות היום בהישג יד כמעט. אחד החשודים המידיים לשמש כחומר הפעיל בתרופה כזאת הוא ההורמון אוקסיטוצין. כבר נמצא שהחומר הזה, המופרש בזמן תקשורת אינטימית עם אחרים, בעת מגע אינטימי ולאחר אורגזמה, מעורר תחושות של רצון טוב, אמון ואמפתיה. הדרך מאמפתיה מוגברת לחוסר יכולת לפגוע ותוספת רצון לעזור נראית יחסית קצרה. עם זאת, לא הכול מושלם. ישנם גם סימנים שאותו אוקסיטוצין יכול להגביר אמפתיה בתוך הקבוצה או המשפחה ולהפחית אותה ביחס לזרים. כמו כן, מאחר שאמפתיה משמעותה לשים את עצמנו במקומו של האחר, היא יכולה גם לגרום לנו לרצות מה שיש לאחרים, דבר שעלול להוביל לרגשות קנאה, לגניבה או לרכושנות. כלומר, לא בטוח שהטבע החזיק בדיוק בערכים שלנו כשתכנן את "מולקולת המוסריות" הזאת.

תרופות כמו פרוזק מעוררות בעקיפין את ייצור הסרוטונין במוח. ההשפעות של החומר הזה על המוסריות עדיין שנויות

פרופ' גלן כהן:
"כבר היום אנחנו משפיעים על בני אדם באמצעות חינוך, שבחלקו הוא חובה. המטרה של חינוך היא לשנות את הערכים של האנשים. לנו לעשות זאת כך, כדי לייצר אזרחים טובים יותר, מדוע נשלול השפעה?"

במחלוקת. מה שידוע הוא שבחולמים הוא מפחית את ההתנהגות האגרסיבית, אבל בעכברים הוא דווקא מגביר אותה. מעניין יהיה להפגיש את החתול והעכבר שקיבלו את ההורמון הזה, אבל בואו נדבר על בני אדם: נראה שההשפעה של הסרוטונין עליהם מורכבת. סרוטונין אמור לדכא אלימות באופן מידי, אך בכל זאת

פרופ' אנדרו וודס: "אנשים מגיבים יותר חזק לסבל של אדם אחד מאשר לסבל של קבוצה. ככל שמציפים אותנו בקמפיינים שמזעזעים אותנו מבחינת עוצמת הסבל, כך אנחנו נעשים קהים. כמו שאומרים - מוות של אדם אחד הוא טרגדיה ושל רבים - סטטיסטיקה"

קשרים מונוגמיים. אם מונוגמיה בעיניכם היא שאלה של מוסר, הרי שהחלפת הגן הזה תהפוך את הגברים הללו למוסריים יותר. המחקרים בתחום המניפולציות הכימיות שישנו את המוסר שלנו בשיאם, אבל האם מדינות צריכות להשקיע משאבים ביצירת גלולת מוסר? פרופ' גלן כהן, ממרכז פיירפלום למדיניות רפואית-משפטית

וביוראטיקה באוניברסיטת הרווארד, מאמין שאין מניעה מוסרית מלהשקיע בתחום. "כבר היום אנחנו משפיעים על בני אדם באמצעות חינוך, שבחלקו הוא חובה", הוא אומר, "המטרה של חינוך היא לשנות את הערכים של האנשים הנחשפים אליו. אם מותר לנו לעשות זאת כך, כדי לייצר אזרחים טובים יותר, מדוע נשלול צורות אחרות של השפעה?" כהן אמר את הדברים בכנס שעסק ב"זכויות האדם והמוח האנושי" שהתקיים במרכז האקדמי למשפט ועסקים ברמת גן. זהו הכנס הבינלאומי התשיעי בנושא זכויות האדם שעורכת הפקולטה למשפטים של המרכז, בראשות פרופ' משה כהן אליה.

מה בכל זאת אומרים המקטרגים? "הם רואים את ההשפעה של תרופה כשונה מחינוך. קודם כול, כי הם לא בטוחים שחינוך הוא עד כדי כך אפקטיבי, אז הוא לא מאוד מדויג אותם. שנית, הם רואים בחינוך תהליך שאדם יכול להתנגד לו אם הוא מרגיש שנחשף לדבר מוטעה; כשלוקחים גלולה, התחושה היא של אוברדן חופש בחירה. אני לא בטוח שזה נכון. אני לא בטוח שאנחנו כל כך מסוגלים להתנגד לחינוך שלנו".

לדברי כהן קשה לטעון נגד גלולת מוסריות שאנשים ייטלו באופן וולונטרי, וגם שימושים אחרים עשויים להתקבל בחברה בקלות אולי - למשל התניית העסקתם של שופטים או שוטרים בנטילת גלולה כזאת, וכן הצעה לעבריינים מורשעים ליטול גלולת מוסר כתנאי להמתקת עונשם. ממש בסגנון הסרט "התפוז המכאני". לדברי כהן, יש חשיבות לשאלה אם הטיפול יהיה הפיך, כלומר ניתן להתחיל בו אך להפסיק אם זה לא מוצא חן בעיניכם. לא

כך או כך, שאלת השאלות היא מהי התנהגות מוסרית ומי יקבע זאת. זכויות אורח בסיסיות ואמפתיה לאחר מוצגות לפחות מן השפה אל החוץ כערכי מוסר שאיש לא יתנגד לחזק, אבל מה לגבי נאמנות לבני זוג ו"ערכי משפחה"? ומה לגבי שקרים? לא היינו רוצים בהכרח לתת לאנשים גלולה שתמנע מהם לשקר תמיד, כי לעתים השקר מועיל. ומה לגבי תחרותיות וקפיטליזם למשל? יש שרואים בהם את העוולה מספר אחת בעולם ויש שרואים בהם מוסר טהור.

חוקרים שבחנו את ההשפעה של תרופות שונות על התנהגות טוענים כי בסופו של דבר הן מעוררות קשת רחבה של רגשות, וההקשר שבו מופיעים הרגשות יכול לשנות את ההתנהגות. כך, אוקסיטוצין יכול להגביר את תחושת השייכות לקבוצה, אבל אם מדובר בהגברת השייכות לכנופיית פשע, ייתכן שנישג את התוצאה ההפוכה. לכן, כדי ליצור גלולת מוסריות, קודם כול נצטרך לתת אותה לאנשים החיים בחברה מוסרית שהם

27.73x31.62	2/2	9	עמוד	מערב - גלובס על הבוקר	19/01/2014	40687617-9
המרכז האקדמי למשפט ועסקי - 26330						

שלט חוצות של אמנסטי. האם הוא יניע אתכם לפעול?

(צילום: Gettyimages ישראל)

פסל של אלת הצדק. כדי שגולות מוסר תהיה אפקטיבית, כנראה צריך לתקן קודם את החברה

לקובעי מדיניות, לא יעילים. לעתים הכעס גורם לאנשים דווקא לקבל החלטות, אבל לא רציונליות. "אם נשאל אנשים אם צריך לסגור מפעל שהזיהום ממנו פוגע באוכלוסייה, במחיר של מחסור בתרופות מצילות חיים, אנשים ישו את החלופות ויקבלו החלטה רציונלית בהתאם למספר ההרוגים הצפוי. אם נראה להם תמונה של הילד שנהרג מזיהום, הם יכריעו מיד שצריך לסגור את המפעל, גם במחיר המחסור". אבל הבעיה האמיתית

במפיינים מכעיסים היא שהם מעוררים אדישות. "אנשים מגיבים יותר חזק לסבל של אדם אחד מאשר לסבל של קבוצה. ככל שמציפים אותנו בקמפיינים שמוזעזעים אותנו מבחינת עוצמת הסבל, כך אנחנו נעשים קהים. כמו שאומרים - מוות של אדם אחד הוא טרגדיה ושל רבים - סטטיסטיקה. האבולוציה שלנו התרחשה בקבוצות קטנות, ולא פיתחנו את הכלים לעבד מה זה אומר 'סבל של מיליון איש'". דבריו של וודס מגבים את המתנגדים לקמפיין נגד השמנת ילדים, שטענו שאין סיכוי שהוא יהיה אפקטיבי. "האקטיביסטים אומרים שהכי חשוב ליצור מודעות, והיתר כבר יבוא מאליה. בפועל זה לא נכון. מודעות אינה מפעילה אוטומטית התנהגות". אז מה כן? וודס לא יודע בדיוק איך להשיב על כך, אבל מציע לפנות לרגש חיובי. "במקום להעלות רגשות של כעס או בוש או פחד, תגידו לאדם שיש לו סיכוי להיות איש טוב יותר אם יתרום למטרה זו, תדגישו את הטוב שניתן לעשות. כמו כן, עוד לא בחנו מספיק לעומק את ההומור ככלי בקמפיינים לטובת זכויות אדם".

זה לא חוקי. היום את הכליה על החולים לרכוש לבר, אך הם יכולים לקבל שיפוי עבור התרופות הנלוות לתהליך. לדברי כהן מדובר במוסר כפול שיש להתנגד לו. מעבר לכך, ישראל היא חוליה בתהליך של תיירות לא חוקית בתחום תאי הגזע. בחלק ממדינות המערב לא מאושר עדיין טיפול בתאי גזע, אבל מאושר לשיווק במדינות כמו תאילנד. תאי הגזע המופקים כאן נשלחים לתאילנד, שבה מטופלים התיירים מהמערב, בטיפול שיעילותו עדיין לא ברורה.

האם ניתן לעצור את תיירות המרפא? זה די חסר סיכוי, על פי כהן. "בעתיד ממילא הרפואה תהיה כמעט גלובלית, עם שירותי טל-הרפואה ומשלוח קל ופשוט של תוצרי הדמיה וגם של רקמות מוקפאות", הוא אומר, "כך שבמקום להעלים עין מן התחום, עדיף להסדיר אותו".

קמפיינים: "מה זה סבל של מיליון?"

הקמפיין נגד השמנת ילדים שפורר רעש בשבועות האחרונים מתקשר לנושא הבא שמעסיק את אנשי הביוראטיקה: מסעות פרסום שמטרתם להניע אותנו לפעולה בנושא של זכויות אדם. ד"ר אנדרו וודס מאוניברסיטת סטנפורד, שהשתתף גם הוא בכנס של הקשר שבין מוח לזכויות אדם, אומר: "פעילי זכויות האדם פונים לכעס שלך. הם מנסים ליצור אצלך תחושה של חוסר צדק וכעס על חוסר צדק, והקמפיינים שלהם אכן מאוד מעוררים רגשית - אך האם הם גם מעוררים לפעולה?"

לטענת וודס הכעס מערער את היכולת לקבל החלטות, ולכן הקמפיינים, במיוחד אלה המופנים

מדינות אינן ממהרות להגביל את מערכת תיירות המרפא כי האוצר רואה בה כסף זר שמחכה להיכנס בדלת. המדינה הכי נחרצת בפיקוח היא מלזיה, שבה התחום הזה מפוקח על ידי משרד הבריאות המקומי בדיוק כמו המערכת הציבורית

חולים במענק ממשלתי, חייב להקצות מספר מיטות מסוים רק למקומיים, אבל אף אחד לא אוכף את זה. המדינה הכי נחרצת בפיקוח על תיירות מרפא היא מלזיה, שבה התחום הזה מפוקח על ידי משרד הבריאות המקומי בדיוק כמו המערכת הציבורית. גם התעריפים הנגבים מתיירים הם זהים והטיפול שהם מקבלים - מפוקח".

המדינות עצמן שמחות לשלוח את חוליהן לקבל טיפול במדינות אחרות על חשבונם הפרטי במקום על חשבון המערכת הציבורית המקומית, אומר כהן ותוהה אם יש מקום למסות את מערכת הבריאות של מדינת היעד עבור הטיפול הזה, לפחות בעלות שבה היא הייתה מממנת טיפול מקומי.

כהן מזכיר שישראל מעורבת גם בשני הסוגים האחרים של תיירות המרפא. למשל, רכישת איברים להשתלה אינה חוקית בישראל אך חוקית במדינות אחרות וקופות החולים בישראל נהגו עד לאחרונה לממן את ההשתלה בחו"ל גם אם הכליה נרכשה בתשלום, אף שבישראל

יכולים ללמוד ממנה, ואין פתרון קסם - קודם כול עלינו לתקן את החברה.

תיירות מרפא: המוסר הכפול של ישראל

לאחרונה עלה לכותרות בישראל הנושא של תיירות מרפא והסדרתה. בין השאר עלתה השאלה אם צריך להקצות משאבים שפוחחו בישראל לטיפול באורחים מבחוץ, על חשבון האפשרות לטפל באוכלוסייה המקומית. ואם כן, האם הטיפול הרפואי בהם כאן צריך להיות כפוף לחוקים ובנהלים הרלוונטיים לטיפול הרפואי במקומיים?

פרופ' כהן מחלק את תיירות המרפא לשלושה סוגים: בסוג אחד ההליך הרפואי חוקי במדינת המוצא של התייר ובמדינה שבה הוא מקבל טיפול אך באחת מהן הוא זול באופן משמעותי. בסוג השני, ההליך הוא חוקי רק במדינת היעד. ובסוג השלישי ההליך הרפואי אינו חוקי לא במדינת היעד ולא במדינת המוצא, אך זמין יותר

במדינת היעד. רוב תיירי המרפא בישראל מגיעים בגלל שיקולים תקציביים. במדינות המוצא (בעיקר מדינות בריה"מ לשעבר) קשה להשיג רפואה באיכות טובה באותם מחירים. "יכולה להיות לכך ההשפעה טובה על המערכת המקומית", אומר כהן. "יותר משאבים למערכת המקומית ואפשרות להעלות את המשכורות של הרופאים המקומיים, כך שהם עצמם לא יעברו לחו"ל". הסיכון הוא יצירת רפואה פרטית היונקת את כל משאבי הרפואה הציבורית. "באדיאל, המדינה הייתה מגדירה כמה שעות מותר לרופא המועסק במערכת הציבורית לעבוד בתיירות מרפא, מהי רשימת ההמתנה המרבית המותרת לבית חולים אם הוא רוצה לקבל גם תיירים. אלא שמדינות אינן ממהרות להגביל את מערכת תיירות המרפא או אפילו לפקח עליה יותר מדי, כי האוצר רואה בזה כסף זר שמחכה להיכנס בדלת. זה תמיד מאבק בין האוצר לבין משרד הבריאות. למשל בהודו נקבע שכל מי שבונה בית

החולים ללמוד ממנה, ואין פתרון קסם - קודם כול עלינו לתקן את החברה.

תיירות מרפא: המוסר הכפול של ישראל

לאחרונה עלה לכותרות בישראל הנושא של תיירות מרפא והסדרתה. בין השאר עלתה השאלה אם צריך להקצות משאבים שפוחחו בישראל לטיפול באורחים מבחוץ, על חשבון האפשרות לטפל באוכלוסייה המקומית. ואם כן, האם הטיפול הרפואי בהם כאן צריך להיות כפוף לחוקים ובנהלים הרלוונטיים לטיפול הרפואי במקומיים?

פרופ' כהן מחלק את תיירות המרפא לשלושה סוגים: בסוג אחד ההליך הרפואי חוקי במדינת המוצא של התייר ובמדינה שבה הוא מקבל טיפול אך באחת מהן הוא זול באופן משמעותי. בסוג השני, ההליך הוא חוקי רק במדינת היעד. ובסוג השלישי ההליך הרפואי אינו חוקי לא במדינת היעד ולא במדינת המוצא, אך זמין יותר